

Emne nr. 73

TURKEINNRETNINGAR FOR KORN OG MALT**A.****I. Kylna**

I spørjelite nr. 62 har vi bedt om opplysningar om eit turkehus som dei kalla kjone eller kylne. Men det har også vore ein turkeinnretning med namnet kylne. Den stod i eldhuset, smia eller andre hus. Spørsmåla nedanfor gjeld denne.

1. Kjenner De til at dei i Dykkar bygd har hatt ein turkeinnretning som dei kalla kylne, kjølle, kyller eller lignende?
2. Nyttar dei den til å turka både korn og malt på, berre korn eller berre malt?
3. Var det den einaste eller den vanlege måten å turka korn (ev. malt) på,
4. eller var det berre einskilde som gjorde slik, og kven var i tilfelle det (storbønder eller bønder som sat med gardar der dei avla mykje korn, husmenn og strandsitjarar, folk som sat på små gardar eller på gardar der dei avla lite korn)?
5. Dersom dei turka korn på kylna, var det då alt kornet dei turka slik eller var det berre visse kornslag eller korn som skulle nyttast på ein viss måte?
6. Kvar stod kylna (i eldhuset, smia, turkehuset eller andre stader)?
7. Dersom dei berre turka malt på kylna, hadde dei då også ein turkeinnretning for korn ved sida av eller under same tak som kylna? Kva heitte i tilfelle denne turkeinnretningen? Det vil vonleg verta spurt meir nøgje om den andre stader i denne lista.

Korleis kylna var laga

8. Kvar var kylna plasert i romet?
9. Korleis var omnen bygd (med eller utan røykgang), og kor stor var den?
10. Kvar var ilegget til omnen, for seg sjølv eller frå grua, smieavlen eller andre stader?
11. Var sjølve kylna bygd av stein eller tre, og korleis var ho bygd?
12. Korleis var dei hjellane som kornet (ev. maltet) låg på, var det spiler som låg noko frå kvarandre eller var det tett golv med holer i? Dersom det var tett golv, var dette då fast eller laust?

13. Dersom det var spiler eller tett golv med holer i, la dei då noko på hjellane for at kornet ikkje skulle detta ned, og kva var i tilfelle det (eit klede, halm)?
14. Dersom det var eit klede, kva kalla dei då dette og kva var det laga av?
15. Korleis fekk dei kornet (ev. maltet) ut av kylna når det var turt?
16. Kor mykje korn (ev. malt) kunne dei turka om gongen på kylna?
17. Hadde dei noko sers namn på denne mengda korn (ev. malt)?
18. Kor lang tid tok det før denne mengda korn (ev. malt) var turr?
19. Måtte dei røra i kornet (ev. maltet) under turkinga, og kva gjorde dei det med?
20. Kven var det som stod for turkinga i kylna, mannfolka eller kvinnfolka?
21. Det kornet (ev. maltet) som dei turka på kylna, hadde det nokon sers eigenskap eller vart det nytta på ein sers måte? Hadde det noko sers namn?

II. Sonn

Sonn er ei turke som sume stader er eit eige hus, andre stader ein turkeinnretning som stod i eit anna hus med eldstad, t.d. eldhus eller smie. Spørsmåla nedanfor gjeld begge desse plaseringane.

22. Kjenner De til at dei i Dykkar bygd har hatt eit turkehus eller ein turkeinnretning som dei kalla sonn, sodn, sorn eller lignende? Kva kjønn har ordet (ein, ei, eit)? Nedanfor skriv vi eit sonn (i samsvar med Aasen). Kalla dei heile turkeinnretningen (ev. huset) så, eller var det berre omnen dei kalla sonn?
23. Kjenner De stadnamn med førestavinga sonn-, t.d. Sonnåkeren eller lignende?
24. Sonnet tykkjest ha vore brukt berre til å turka malt på, og i spørsmåla nedanfor går vi ut frå at det var slik. Men vi vil gjerne vita om det var så i Dykkar bygd også, eller kjenner De til at dei også har turka korn på sonnet?
25. Var dette den einaste eller den vanlege måten å turka malt (ev. korn) på,
26. eller var det nolo som berre einskilde gjorde, og kven var i tilfelle det?
27. Var sonnet i eit hus for seg sjølv, eller var det ein turkeinnretning som stod i eldhuset, smia eller andre stader?
28. Dersom det var eit serskilt hus, kva heitte då dette huset (sonnhus)? Kor stort var det, korleis var det bygt og kvar stod det?

29. Hadde kvar brukar på garden sitt eige sonnhus eller var det eit hus som var sams for heile garden? Kjenner De til at fleire gardar hadde sonnhus saman?
30. Dersom fleire bruk eller gardar hadde sonnhus saman, var det då visse faste reglar for bruken?

Sonnhuset

31. Dersom dei berre turka malt på sonnet, var det då også ein turkeinnretning for korn i sonnhuset, og kva kalla dei i tilfelle den? Det vil vonleg verta spurt nærare etter den andre stader i denne spørjelista.
32. Kvar var sonnet plasert i sonnhuset?
33. Kor stort var sonnet (breidd, lengd, høgd) og fylte det heile breidda på huset?
34. Korleis var sonnet bygt? – Etter det vi veit, var sonet ein ”steinkasse” med omn i og fjøler over. Var det så i Dykkar bygd? I dette spørsmålet konsentrerer vi oss om sjølve kassen; omnen og fjølene tar vi då for oss i dei neste spørsmåla. Det tykkjast ha vore noko ulike måtar å byggja ”kassen” på. Some bygge ”kassen” eller sonnet slik at dei tre steinveggene i det var yttervegger i sonnhuset.

Tømmerveggene i gavlen og ein del av langveggene kvilde då på desse steinmurane. Andre mura steinveggene innanfor tømmerveggen, atter andre sette steinheller på kant innanfor tømmerveggen i sonnhuset. Kva for ein framgangsmåte vart nytta i Dykkar bygd, ein av desse, to av dei eller alle tre? Eller hadde dei ein framgangsmåte som her ikkje er nemnd, og korleis var i tilfelle den?

35. Kvar stod omnen og kor stor var den? – Etter dei opplysningane vi har, stod den midt i sonnet, og den var så lang at den rakk frå indre veggen i sonnet og eit lite stykke ut frå ytre sonnveggen. Der var ilegget. Breidda og høgda var omlag 1m. Var det så i Dykkar bygd òg, eller var plasinga av omnen og storleiken annleis? Var bakre veggen i omnen bygd inntil bakre veggen i sonnet, slik at det her var dobbel mur, eller gjekk omnsveggen og sonnveggen her i eitt?
36. Var det holer (kor mange) i omnsveggen inne i sonnet, slik at røyken kunne koma ut?
37. Hadde omnen noko sers namn (sonn, kjerringa)?
38. Ville dei helst fyra med serskilt slag ved (or/older), og kvifor ville dei helst det?
39. Korleis var taket på sonnet? Her tykkjast det ha vore vanleg å leggja fjøler. Var det så i Dykkar bygd? Var fjølene lause eller faste? Låg dei tvert over eller langs etter sonnet? Var det ein sprekk mellom kvar fjøl, eller låg dei tett saman og var det då holer i dei? Kva kalla dei desse fjølene (sonnfjøler)?

40. La dei noko over fjølene så maltet (ev. kornet) ikkje skulle detta ned gjennom holene eller sprekkene? Kva var det dei i tilfelle la over (halm, eit klede)? Kva kalla dei dette? Dersom dei la eit klede over, kva var då det laga av?
41. Var det karm kring "taket" på sonnet, og kor høg var i tilfelle den? Var den laus eller fast?
42. Var det ei luke i karmen der dei tok ut maltet (ev. kornet) når det var turt? Dersom det ikkje var ei slik luke, korleis gjorde dei då når dei skulle få ut det turre maltet (ev. kornet)?
43. Var det ei gangfjøl framanfor sonnet? Kva kalla dei den? Kvilte den i tilfelle på den delen av omnen som stod ut frå fremre sonnveggen, eller var den berre fast i langveggene på sonnhuset?
44. Kor mykje malt (ev. korn) kunne dei turka om gongen i eit slikt sonn?
45. Hadde dei noko sers namn på den mengda malt (ev. korn) som dei kunne turka i ein gong?
46. Kor lang tid tok det før denne maltmengda (ev. kornmengda) var turr?
47. Måtte dei røra i maltet (ev. kornet) under turkinga? Kva gjorde dei i tilfelle det med, korleis gjorde dei det og kva kalla dei dette arbeidet (skaka maltet)?
48. Kven var det som stod for turkinga i sonnhuset, mannfolka eller kvinnfolka?
49. Kva kalla dei maltet (ev. kornet) som var turka i sonn (sonnturka)? Hadde det nokon sers eigenskap?

Sonn: turkeinnretning i eldhus, smie e.a.

50. Var det vanleg i Dykkar bygd at sonnet var ein turkeinnretning som var plasert i eldhuset, smia eller eit anna hus med varme?
51. Dersom det var så at sume hadde ein slik innretning medan andre hadde sonnhus, var det då nokon merkande skilnad mellom dei gardane der dei hadde det på den eine og på den andre måten, t.d. slik at storgardar hadde sonnhus og mindre gardar turkeinnretning?
52. Korleis var denne innretningen laga? – Etter dei opplysningane vi har, var det ein heller stor trekasse eller -karm. I denne kassen var det anten hyller med hol i, eller det var eit tak over kassen av spiler eller fjøler med hol i. Dette taket kvilde på stokkar eller åsar. Var denne turkeinnretningen laga på ein av desse måtane i Dykkar bygd? Dersom den var laga på annan måte, må De vera gild å gjera nøye greie for dette. Kva kalla dei hyllene, spilene eller fjølene som låg i eller over kassen?
53. Kor stor var denne kassen (lengd, breidd, høgde)?
54. Var denne kassen laus slik at den kunne flytjast på og plaserast der det best høgde, eller var den fast?

55. Dersom den var fast, kvar i romet var den då plasert? – Det tykkjest ha vore vanleg å setja den inn til ein vegg eller i ei krå slik at ein ikkje trong ha bord på meir enn 3 eller 2 sider.
56. Var det botn i kassen? – Om sonn med sonnpipe, sjå nedanfor, sp. 70-79.
57. La dei noko over hyllene, spilene eller fjølene så maltet (ev. kornet) ikkje skulle detta ned, og kva var i tilfelle dette: halm (rug?), eit klede e.a.? Dersom det var eit klede, kva var det då laga av? Kva kalla dei dette som dei la over?

Varme til turkinga i eit slikt sonn

58. Vi har opplysningar om to framgangsmåtar som dei nytta når dei skulle syta for varme i eit slikt sonn. Sume stader sette dei kassen over røykammen i stova eller over ein muromn i eit anna hus på garden. Andre stader leidde dei varmen gjennom ein "kanal" frå ein omn og inn i sonnet. Har dei nytta ein av desse to framgangsmåtane i Dykkar bygd og i tilfelle kva for ein, har dei nytta begge to, eller har dei nytta ein tredje som vi ikkje kjenner?
59. Dersom dei har nytta begge to, var det då nokon sers skilnad på dei som nytta den eine og dei som nytta den andre måten, t.d. slik at dei på storgardar nytta sonn med varmekanal, medan dei på mindre gardar turka maltet (ev. kornet) i eit sonn som stod over røykammen i stova eller ein omn i eit anna hus?
60. Dersom dei har nytta ein tredje framgangsmåte, må De vera gild å gjera nøye greie for dette.
61. Dersom det var så at dei turka maltet (ev. kornet) i eit sonn som dei sette over ein omn, kva for ein omn var då det?
62. Sette dei då sonnet beint ned på omnen, eller var det eit oppbygg som det stod på? Korleis var i tilfelle dette oppbygget?
63. Kjenner De til at dei har sett sonnet over ein open eldstad, og korleis gjorde dei då når dei ville hindra at det slo varme eller gneistar over i sonnet?
64. Kor mykje malt (ev. korn) kunne dei turka om gongen i eit slikt sonn?
65. Hadde dei noko sers namn på den maltmengda (ev. kornmengda) som dei kunne turka om gongen?
66. Kor lang tid tok det før denne maltmengda (ev. kornmengda) var turr?
67. Måtte dei røra i maltet (ev. kornet), og kva gjorde dei i tilfelle det med?
68. Kven var det som stod for turkinga i eit slikt sonn, mannfolka eller kvinnfolka.

69. Hadde malt (ev. korn) som var turka i eit slikt sonn, nokon sers eigenskap?
70. Dersom dei hadde sonn med varmekanal, kvar svar då det plasert (i eldhuset, smia, turkehuset eller andre stader)? Kva slag omn hadde dei der?
71. Kva kalla dei varmekanalen (sonnpipe)?
72. Kva var kanalen laga av (mur, heller, tre) og korleis var den laga?
73. Kor stor var den (høgde, breidd, lengd)?
74. Var eine enden av kanalen bygd inn i, inntil eller omkring omnen? – Det er viktig å få vita dette, for dersom enden av kanalen var bygd inn i omnen, måtte det gå både røyk og varm luft gjennom kanalen og dermed gjennom maltet (ev. kornet), medan det i dei andre tilfella var lite og inkje røyk som gjekk gjennom. Og dette hadde innverknad på malt- og ølsmaken.
75. Korleis var andre enden av kanalen fest til kassen eller sonnet?
76. Kor mykje malt (ev. korn) kunne dei turka om gongen i eit slikt sonn?
77. Hadde dei noko sers namn på den mengda malt (ev. korn) som dei kunne turka om gongen i eit slikt sonn?
78. Kor lang tid tok det før denne maltemengda (ev. kornmengda) var turr?
79. Måtte dei røra i maltet (ev. kornet) og kva gjorde dei det med?
80. Kven var det som stod for turkinga i eit sonn med varmekanal, mannfolka eller kvinnfolka?
81. Hadde malt (ev. korn) som var turka ei eit slikt sonn, nokon sers eigenskap?

Ymse truer og skikkar ved sonn-turking

82. Var det skikk eller har De høyrt gjete at ingen andre enn den som stod for turkinga, måtte vera tilstades når det vart gjort opp varme for å turka i sonnhuset eller eit sonn?
83. Var det visse ting ein ikkje måtte nemna med sitt rette namn i sonnhuset, t.d. elden? Kva ord brukte dei då i staden?
84. Måtte dei ikkje banna i sonnhuset eller under sonnturkinga?
85. Kjenner De til eller har høyrt om andre liknande skikkar i samband med sonnhuset eller sonnturkinga?

III. Torn eller tonn

I fleire bygder har dei hatt eit turkehus eller ein turkeinnretning som dei kalla torn eller tonn. Nedanfor nyttar vi – i samsvar med Aasen – forma ei torn. Etter det vi veit, var det berre på Vestlandet dei hadde torn, og den kunne ha mange ulike former. Spørsmåla er sett opp på grunnlag av den kunnskapen vi har; skulle De kjenna til andre former for torn enn dei vi har nemnt, må De vera gild å fortelja nøye om det.

86. Har dei i Dykkar bygd hatt eit turkehus eller ein turkeinnretning som dei kalla torn, tonn, todn? Korleis uttalar dei i tilfelle dette ordet, kva kjønn har det (ein, ei eller eit)?
87. Var de eit turkehus eller ein turkeinnretning?
89. Var det einaste slag turkehus eller turkeinnretning dei nytta for malt (ev. korn) i Dykkar bygd? I tilfelle ikkje, kva for andre turkehus eller turkeinnretningar hadde dei? Desse vil det vonleg verta spurt etter andre stader i denne lista.
90. Dersom dei turka korn på torna, var det då alt kornet dei turka der, eller var det berre visse slag korn eller korn som skulle nyttast på ein sers måte?
91. Dersom ordet torn vart nytta om eit sers turkehus, korleis var då dette huset bygt (materiale, byggemåte, tekking, storleik)? Kvar var døra, og var det vindaugo i huset eller berre gluggar? Kva kalla dei huset, og kvar stod det?
92. Hadde kvar brukar på garden si eiga torn (torn-hus) eller var det ei sams torn for heile garden?
93. Kjenner De til at ei torn (torn-hus) var sams for fleire gardar?
94. Dersom fleire bruk eller gardar hadde torn (torn-hus) saman, var det då visse faste reglar for bruken?
95. Kvar var eldstaden i torna (torn-huset)?
96. Var det ein omn eller ein open eldstad?
97. Dersom det var ein omn, korleis var den då bygt?

Til sp. 95-97: Etter det vi veit, var det bygt opp ein mur eller eit brike av stein, omlag 1 m høgt, tvers over romet i torna. Midt på denne muren var det eit ilegg. Over dette ilegget låg det ein stor stein eller helle som var noko breiare enn muren. Bålet låg under denne hella eller hylla, og hella tente som gnistfang. Dette var altså ein måte å ordna oppvarminga på. Dersom dei nytta ein annan måte i det torn-huset De kjenner, må De vera gild å gjera nøye greie for det.

98. Kva kalla dei omnen eller eldstaden (maltomn)?

99. Kvar ligg maltet (ev. kornet) som skulle turkast? – Etter det vi veit, må det ha lege på hjellar over omnen eller omnsromet. Dersom det ikkje var så i det torn-huset De kjenner, må De vera gild å gjera nøyje greie for kva maltet (ev. kornet) vart lagt på. Dersom det var hjellar i torn-huset slik De kjenner det, må De vera gild å gjera nøyje greie for kvar hjellane var plaserte, korleis dei var bygde og korleis dei var feste til veggjen, om botnen i hjellane var spiler eller fjøler med hol i. Var det karm kring hjellane? Var det luke i den?
100. Kva kalla dei desse hjellane?
101. Hadde dei noko sers namn på trevyrket i hjellane (undergjærdsved)?
102. Hadde dei eit klede eller anna (t.d. halm) som dei la over hjellane for at maltet (ev. kornet) ikkje skulle detta ned? Kva kalla dei dette? Dersom det var eit klede, kva kalla dei då dette (hæra, tornplagg, tornklede)? Kva var det laga av (tagl)?
103. Når dei tala om torna i eit slikt hus, meinte dei då heile huset med omn (eldstad) og hjellar, eller nytta dei ordet berre om omnen (eldstaden) og hjellane eller berre om hjellane?
104. Kor mykje malt (ev. korn) kunne dei turka i eit slikt torn-hus på ein gong?
105. Hadde dei noko sers namn på den mengda malt (ev. korn) som dei kunne turka på ein gong?
106. Kor lang tid tok det før denne mengda malt (ev. korn) var turr?
107. Måtte dei røra i maltet (ev. kornet) under turkinga, og kva gjorde dei det med?
108. Kven var det som stod for turkinga i eit torn-hus, mannfolka eller kvinnfolka?
109. Hadde malt (ev.korn) som var turka på denne måten, nokon sers eigenskap?
110. Kjenner De til at det i Dykkar bygd har vore ei slik torn som den vi her har nemnt, i eit hus som også vart nytta til andre føremål, t.d. i eldhus, smie, turkehus e.a.?
111. Dersom denne torna berre vart nytta til turking av malt, hadde dei då ein annan turkeinnretning som dei turka korn på? Kva heitte i tilfelle den? Dey vil vonleg verta spurt etter den andre stader i denne lista.
112. Kjenner De ordet torn nytta om eit oppbygg eller ein kasse over og/eller kringom ein omn eller eldstad?
113. Kva for ein omn eller eldstad var i tilfelle det (røykammen i stova, grua (skorsteinen), eldstaden i eldhuset, smia eller andre stader)?

114. Dersom det var ein open eldstad, t.d. grua, gjorde dei då noko med eldstaden slik at det ikkje skulle fyka gneistar eller slå varme opp i maltet (ev. kronet) eller treverket? Vi veit at dei la nokre steinar inn i grua. Oppå desse steinane la dei så ei helle (stein eller jarn) og fyrte opp under denne. Dersom De kjenner denne ”omnen”, veit De då kva dei kalla den (turkeomn)?
115. Korleis var oppbygget laga? – Sume stader bygde dei opp ein heller høg kasse eller karm kringom omnen. Over denne la dei så eit klede og la maltet (ev. kornet) på dette. Andre stader sette dei ned 4 stokkar kring eldstaden. Øvst på stökkane var det ei kluft. Oppi desse kluftene la dei to tverrstokkar, og over desse tverrstökkane la dei spiler. Oppå desse spilene la dei eit klede, og der la dei maltet (ev. kornet). Kjenner De ein av desse framgangsmaatane, eller ein tredje som vi ikkje har nemnt?
116. Dersom De kjenner den første av desse maatane, kor stor var då den kassen eller karmen som dei nytta (høgde, lengd, breidd)?
117. Kva kalla dei det plagget som låg over (tonnplagget), og kva var det laga av?
118. Dersom De kjenner den andre av desse maatane, kva kalla dei då dette oppbygget (undergjærdsved)?
119. Kva kalla dei stökkane med kluft i (styttene)? Kor høge var dei?
120. Ville dei helst ha eit serleg slag ved i spilene (or/older, selja)?
121. Kva kalla dei det kledet som låg over spilene, og kva var det laga av?
122. Kor mykje malt (ev. korn) kunne dei turka om gongen på ei slik torn?
123. Hadde dei noko sers namn på den mengda malt (ev. korn) som dei kunne turka på ein gong?
124. Kor lang tid tok det før denne mengda malt (ev. korn) var turr?
125. Måtte dei røra i maltet (ev. kornet) og kva gjorde dei det med?
126. Kven var det som stod for turkinga i ei slik torn, mannfolka eller kvinnfolka?
127. Hadde malt (ev. korn) som var turka på denne måten, nokon sers eigenskap?
128. Vi veit at dei sume stader nytta ordet torn om ei hule eller grop i steinen over røykdommen. I denne gropa la dei maltet som skulle turkast, anten beint på steinen eller på eit treunderlag. Over maltet låg det eit trelok. Dersom maltet vart for varmt, kunne dei letta opp treløkket med ei snor som var fest i taket. Kjenner De denne innretninga frå Dykkar bygd? La dei maltet beinveges på hella eller på eit underlag? Kva kalla dei i tilfelle dette underlaget? Kjenner De til at dei har turka korn òg på denne måten?

IV. Tarrehus eller tarre

129. Har dei i Dykkar bygd hatt eit turkehus som dei kalla tarre, tarrehus, malttarre eller annan samansetjing med tarre? Kva kjønn er i tilfelle orda tarre eller malttarre (ein, ei eller eit)? Nedanfor skriv vi ein tarre.
130. Kor stort var i tilfelle trehuset og korleis var det bygt? – Det tykkjest ha vore vanleg å byggja det av stein med raust og tak av treverk. Taket var vanleg torvtak.
131. Kva nytta dei tarrehuset til, berre maltturking, berre kornturking eller begge deler?
132. Det tykkjest ha vore vanleg at tarrehuset var delt i to av ein steinmur. Nedst på denne muren var eit hol, ilegget. Innanfor dette låg eldstaden. Det var ein einfeld omn med ein stor stein over. Var det slik i dei tarrehusa De kjenner? Hadde dei noko serskilt namn på den steinen som låg over omnen (grisen)? Kva kalla dei omnen?
133. Etter det vi veit, låg maltet (ev. kornet) på trehjellar over dette indre romet i tarrehuset. Var det så i dei tarrehusa De kjenner? Da må De vera gild å gjera nøye greie for korleis desse hjellane var laga. Kva kalla dei fjølene eller spilene i hjellane (tarrefjøler)? Dersom dei la maltet (ev. kornet) på eit klede, vil vi gjerne vita kva dei kalla dette kledet og kva det var laga av. Dersom det ikkje var hjellar i tarrehuset, må De vera gild å fortelja nøye om kvar maltet (ev. kornet) låg under turkinga.
134. Kor mykje malt (ev. korn) kunne dei turka om gongen i eit slikt tarrehus?
135. Hadde dei noko serskilt namn på den mengda malt (ev. korn) som dei kunne turka på ein gong i tarrehuset?
136. Kor lang tid tok det før maltet (ev. kornet) var turt?
137. Måtte dei røra i maltet (ev. kornet) og kva gjorde dei det med?
138. Kven var det som stod for turkinga i tarrehuset, mannfolka eller kvinnfolka?
139. Hadde malt (ev. korn) som var turka på denne måten, nokon sers eigenskap, og hadde det noko sers namn (tare-turka)?
140. I sume bygder har dei hatt ein laus turkeinretning som dei kalla tarre. Kjenner De den frå Dykkar bygd?
141. Vart den nytta berre til maltturking, berre til kornturking eller til begge deler?

Etter det vi veit, vart denne tarren laga på ymis vis. Nedanfor nemner vi dei tre ulike måtane som vi kjenner. Dersom De kjenner andre former for tarre, må De vera gild å fortelja nøyte om dei.

142. Var tarren laga som ein kasse eller karm med lause fjøler i?
143. Kor stor var i tilfelle denne kassen eller karmen (lengd, breidd, høgd)?
144. Var det spiler eller fjøler i botnen på karmen eller kassen? Dersom det var fjøler, var det då bora holer i dei? Kva kalla dei desse fjølene (tarrefjøler)?
145. Var tarren ein trelem som dei sette over eldstaden?
146. Var denne trelemmen laga av spiler eller var den laga av fjøler som det var bora hol i?
147. Var det karm på trelemmen, og kor høg var i tilfelle den?
148. Kjenner De ordet ein skie-tarre? Det skal ha vore eit spileverk av halvklovningar som dei sette over eldstaden og nytta til turking.
149. La dei eit klede eller anna (t.d. halm) over tarren før dei slo maltet (ev. kornet) oppå? Dersom det var eit klede, kva heitte då dette, og kva var det laga av?
150. Kva for ein omn eller eldstad var det dei sette ein tarre av desse slaga over?
151. Dersom tarren stod over røykammen, stod den då beint på røykammen eller på ein krakk? Korleis var i tilfelle denne krakken laga?
152. Dersom tarren stod over ein open eldstad (grue, åre), måtte den vel stå på ein krakk. Korleis var denne krakken laga? Gjorde dei noko med eldstaden for at det ikkje skulle slå gnsistar eller varme over i tarren?
153. Kor mykje malt (ev. korn) kunne dei turka om gongen på ein tarre av dette slaget?
154. Hadde dei noko serskilt namn på den mengda malt (ev. korn) som dei kunne turka om gongen på ein slik tarre?
155. Kor lang tid tok det før maltet (ev. kornet) vart turt?
156. Måtte dei røra i maltet (ev. kornet) og kva gjorde dei det med?
157. Kven stod for turkinga i ein tarre av dette slaget, mannfolka eller kvinnfolka?
158. Det maltet (ev. kornet) som var turka på ein tarre av dette slaget, hadde det nokon sers eigenskap, og kva kalla dei det (tarreturka)?

B

V. Gryta

159. Kjenner De til at dei har turka korn og/eller malt i gryte i Dykkar bygd?
160. Nytta dei i tilfelle gryta berre til maltturking, berre til kornturking eller til begge deler?
161. Dersom dei turka berre malt eller berre korn i gryte, kva for andre turkeinnretningar hadde dei då? Det vil vonleg vera spurt nærare etter den andre stader i denne spørjelista.
162. Var dette den einaste eller den vanlege måten å turka korn (ev. malt) på,
163. eller var det berre einskilde som gjorde det,
164. eller var det serskilde kornslag dei turka slik,
165. eller var det noko som alle kunne gjera ein eller annan gong og i serlege tilfelle?
166. Er dette å turka kornet (ev. maltet) i gryte noko dei har teke til med i seinare tid etter at det vart slutt med å turka i badstove, kjone eller anna turkehus?
167. Dersom det berre var einskilde som turka kornet (ev. maltet) i gryte, kven var då dei (husmenn og strandsitjarar, dei som sat på små gardar eller på gardar der dei avla lite korn)?
168. Dersom det berre var serskilde kornslag dei turka i gryte, kva slag korn var då det?
169. Dersom det å turka korn (ev. malt) i gryte var noko som alle kunne gjera av og til i serlege tilfelle, kva var då grunnen til at dei turka slik (dei skulle ha litt korn til maling i ein fart, dei ville ikkje ha røyksmak på kornet/maltet, eller andre grunnar)?
170. Var det mannfolka eller kvinnfolka som gjorde dette arbeidet?
171. Kvar heldt dei til med dette arbeidet?
172. Kva for ei gryte brukte dei til turkinga, ei stor ("storagrydå", brunngryta, lågpanna, bryggepanna) eller ei mindre? Dersom dei ikkje brukte same gryta alltid (skifte mellom stor og lita), kva var då grunnen til dette?
173. Sette dei gryta på skrå ("halvkant") over elden og i tilfelle kvifor?
174. Rørte dei i gryta, og kva rørte dei med?
175. Rørte dei på ein serleg måte, og korleis?
176. Kor mykje korn (ev. malt) kunne dei turka om gongen i gryta?
177. Hadde dei noko serleg namn på den mengda korn (ev. malt) som dei kunne turka på ein gong i ei gryte?
178. Kor lang tid tok det før denne mengd korn (ev. malt) var turr?

179. Når på dagen dreiv dei med dette arbeidet (kvelden og natta)?
180. Kva slag ved brukte dei (småved)?

VI. Hella

Helle tykkjest ha vore mykje nytta til å turka korn og malt på, kanhende serleg på Vestlandet. I den eldste tida var det steinheller dei nytta, seinare jarn- eller rettare malmheller. Framgangsmåten ved turking på helle tykkjest ha skifta mykje frå bygd til bygd, det har difor vore vanskeleg å få laga ei spørjeliste som får med alle detaljar og som samstundes er klår og grei. Skulle de kjenna til framgangsmåtar eller detaljar som vi ikkje har nemnt, må De vera gild å fortelja nøye om dette.

181. Kjenner De til at dei har turka korn på helle i Dykkar bygd?
182. Turka dei berre korn eller berre malt eller begge deler på hella?
183. Var dette den einaste eller den vanlege måten å turka korn (ev. malt) på,
184. eller var det berre einskilde som gjorde det,
185. eller var det berre serskilde kornslag dei turka slik,
186. eller var det noko som alle kunne gjera ein og annan gongen eller i serlege tilfelle?
187. Dersom det berre var einskilde som turka korn (ev. malt) på helle, kven var då det (husmenn og strandsitjarar, dei som sat på små gardar eller på gardar der det vart avla lite korn)?
188. Dersom det berre var serskilde kornslag dei turka på helle, kva for slag var då det?
189. Dersom det å turka korn (ev. malt) på helle var noko som alle kunne gjera ein og annan gongen eller i serlege tilfelle, kva var då den sers grunnen til at dei turka slik?
190. Var det mannfolka eller kvinnfolka som dreiv med dette arbeidet?
191. Kjenner De til at dei har nytta turkehelle av stein i Dykkar bygd?
192. Kva slag stein var hella då laga av, og kva kalla dei denne steinen (kljåstein, esjestein e.a.)?
193. Laga dei hella sjølv eller var den kjøpt, og kvar kjøpte dei den i tilfelle?
194. Kor stor var hella (lengd, breidd, tjukn)?
195. Har dei nytta turkehelle av malm i Dykkar bygd, og når byrja dei i tilfelle med det?
196. Kor stor var malmhella (lengd og breidd ev. tverrmål, og tjukn)?

197. Kvar fekk dei malmhella frå?
198. Nytta dei turkehella også til andre ting, t.d. baking?
199. Når det gjeld plasinga og oppvarminga av turkehella, tykkjest det ha vore stor skilnad mellom dei ymse bygder. Der dei hadde eldhus og turka kornet (ev. maltet) på helle, tykkjest det ha vore vanleg å ha hella i eldhuset. Den var då plasert oppe på ein mura røykomn som oftast var plasert inne i kråa bak åren. Kjenner De denne framgangsmåten frå Dykkar bygd?
200. Var det den einaste eller den vanlege måten å turka korn (ev. malt) på,
201. eller var det berre einskilde som gjorde det slik, og kven var i tilfelle det?
202. Kva kalla dei denne omnen (turkeomn, turkehella)?
203. Korleis var omnen laga (nemn steinslaget den var mura opp av og om den var tetta med leir eller anna vyrke) og kor stor var den? Kor stort var eldsromet, og hadde det dør?
204. Tente hella som tak på omnen, eller låg den oppe på omnstaket og vart vermd opp av dette?
205. Var det karm kring hella, og kor høg var i tilfelle den? Var det luke i karmen?
206. Kjenner De til at ein røykomn med turkehelle stod andre stader enn i eldhuset, t.d. i eit hus dei kalla badstova, i turkestova, i smia, i "kjøkenet" eller andre stader?
207. Kjenner De til at dei har turka korn (ev. malt) på helle i åren? Fortel då nøye om korleis dei gjekk fram.
208. Kjenner De til at dei har turka korn på helle i peis eller skorstein? Fortel då nøye om korleis dei gjekk fram.
209. I svært mange bygder har dei ikkje turka kornet beinveges på hella, men la eit klede på hella og så kornet (ev. maltet) på dette. Kjenner De denne framgangsmåten frå Dykkar bygd?
210. Kva kalla dei i tilfelle dette kledet (hæra, hera)?
211. Kva var dette kledet laga av, og korleis var det laga?
212. Kvifor nytta dei dette kledet når dei turka korn (ev. malt) på helle, og nytta dei det når dei turka alle slag korn eller malt?
213. Måtte dei røra i kornet (ev. maltet) medan dei turka og kva gjorde dei det med? Gjorde dei det også når dei hadde hæra over hella?
214. Kor mykje korn (ev. malt) kunne dei turka om gongen på ei helle?
215. Hadde dei noko serskilt namn på den mengda korn (ev. malt) som dei kunne turka på ein gong (ei teksle)?

216. Kor lang tid tok det før ei slik mengd korn (ev. malt) var turr?
217. Hadde dei noko serskilt namn på det kornet (ev. maltet) som var turka på helle?

VII. Tussa

218. I sume bygder har dei hatt ein turkeinnretning som dei kalla tussa. Etter det vi veit, var det også ei helleturke, men av eit sers slag og med sitt eige namn, difor spør vi serskilt om den her. Kjenner De den frå Dykkar bygd?
219. Vart den nytta berre til kornturking, berre til maltturking eller til begge deler?
220. Var det den einaste eller den vanlege måten å turka korn (ev. malt) på,
221. eller var det berre visse kornslag dei turka slik, og kva kornslag var i tilfelle det,
222. eller var det berre einskilde som turka korn (ev. malt) slik, og kven var i tilfelle det?
223. Korleis var tussa laga og kor stor var den? Var hella som dei turka på, av stein eller jarn? Dersom den var av stein, kva slag stein var då det, og rekna dei visse slag stein betre enn andre?
224. Kvar stod tussa? – Etter det vi veit, tykkjest det ha vore vanleg å ha tussa ved sida av skorsteinen eller grua. Var det så i Dykkar bygd òg? Hadde tussa då ilegg frå skorsteinen eller for seg sjølv?
225. Hadde dei noko sers namn på den staden der tussa stod (tusse(kro(n)a)?
226. Kva slag ved elda dei med under tussa?
227. Kor mykje korn (ev. malt) kunne dei turka om gongen på tussa?
228. Hadde dei noko sers namn på den mengda korn (ev. malt) som dei kunne turka om gongen på tussa?
229. Kor lang tid tok det før denne mengda korn (ev. malt) var turr?
230. Måtte dei røra i kornet (ev. maltet), og kva gjorde dei det med?
231. Kven var det som stod for arbeidet, mannfolka eller kvinnfolka?
232. Det kornet (ev. maltet) som var turka på tussa, hadde det nokon sers eigenskap eller vart det nytta på ein sers måte? Hadde det noko sers namn (tusse-turka)?

VIII. På røykammen

233. Kjenner De til at dei i Dykkar bygd har turka korn og/eller malt på røykammen inne i stova?
234. Var det berre korn eller berre malt eller begge deler dei turka slik?
235. Var i tilfelle dette den einaste eller den vanlege måten dei turka korn (ev. malt) på,
236. eller var det berre einskilde som gjorde slik og kven var i tilfelle det,
237. eller var det berre visse kornslag dei turka slik, og kva kornslag var i tilfelle det,
238. eller var det noko alle kunne gjera ein og annan gongen eller i serlege tilfelle?
239. Måtte røykammen vera bygd på ein sers måte dersom dei skulle turka korn (ev. malt) på han?
240. La dei kornet (ev. maltet) beint på omnen, eller turka dei det på ei helle (stein eller jarn?) som dei la oppå omnen?
241. Nytta dei hæra når dei turka på røykammen?
242. Rørte dei i kornet (ev. maltet) når dei turka på røykammen, og kva gjorde dei det med?
243. Kven var det som stod for arbeidet eller hadde ansvaret for det når dei turka på røykammen, mannfolka eller kvinnfolka?
244. Kor mykje kunne dei turka om gongen på røykammen?
245. Hadde dei noko sers namn på den mengda korn (ev. malt) som dei kunne turka om gongen på røykammen?
246. Kor lang tid tok det før denne mengda korn (ev. malt) var turr?
247. Hadde dei noko sers namn på korn (ev. malt) som var turka slik (tare-turka)?
248. Hadde korn som var turka slik, nokon sers eigenskap? – Etter Christie fekk dei då korn som, ”naar det er maldt, bekommt en lidet bitteragtig Smag, og i Grød eller Suppe mænger sig bedre, end andet Meel”?

IX. Bakaromnen

249. Sume stader har dei turka korn og/eller malt i bakaromnen. Kjenner De dette frå Dykkar bygd? Fortel i tilfelle nøye om korleis dei gjekk fram når dei gjorde det.
250. Var det nokon sers grunn til at dei turka kornet eller maltet i bakaromnen?
251. Det kornet eller maltet som var turka slik, hadde det nokon sers eigenskap, og vart det nytta på nokon sers måte?

X. På fjøler

252. Vi veit at dei sume stader turka korn og/eller malt på fjøler som dei la over grua, røykammen eller ein annan eldstad. Kjenner De dette fra Dykkar bygd? – I prinsippet liknar denne turkemåten mykje på den vi finn i sonnet og torna, men har lite og inkje av den nemningsbruken som vi finn der. Difor har vi teke med ei serskild rekkje spørsmål om den her.
253. Var det berre korn eller berre malt eller begge deler dei turka slik?
254. Var dette den einaste eller den vanlege måten å turka korn (ev. malt) på, var det noko som berre einskilde gjorde eller som berre vart gjort i serlege tilfelle?
255. Kva for ein eldstad var det desse fjølene vart lagt over?
256. Kva kalla dei desse fjølene (tann-fjøler)?
257. Korleis vart dei lagt?
258. Låg fjølene tett saman eller var det opning mellom dei?
259. I tilfelle det var opning mellom dei, hadde dei då eit klede eller anna over fjølene som kornet (ev. maltet) låg på?
260. Kva heitte i tilfelle dette kledet (hæra), kva var det laga av (tagl) og korleis var det laga?
261. Var det berre varmen frå eldstaden som skulle turka kornet,
262. eller gjorde dei noko for å leia røyken frå eldstaden inn under fjølene og gjennom kornet eller maltet? Korleis gjorde dei i tilfelle det? – I ordboka si fortel Christie om ein slik innretning. Over skorsteinen låg det ei steinhelle som dei kalla omnshella – den kvilde rimelegvis på kinnsteinane. Mellom kallhovudet og veggen (dvs. vinkelrett på omnsbriket) var det fest ei noko breid fjøl på kant; den gjekk eit stykke nedom omnshella og det var ein opning mellom fjøla og omnshella. Mellom dette bordet og vegen låg det to stokkar eller lister; dei gjekk aktså parallelt med omnsbriket. Oppå desse stokkane eller listene låg det fjøler, oppå dei låg hæra og der la dei maltet som dei skulle turka. Det breie bordet som stod på kant, leidde røyken opp og inn over omnshella. Den kom då inn under dette golvet og steig opp gjennom maltet. Kjenner De denne eller liknande innretningar?
263. Hadde dei noko sers namn på det kornet eller maltet som var turka på denne måten?
264. Det kornet eller maltet som var turka på denne måten, hadde det nokon sers eigenskap eller vart det nytta på ein sers måte?

XI. Hære, harpe, hekk, terre

265. Vi veit at dei sume stader har turka korn og/eller malt i ein liten "kasse" som hang i eller var fest til taket nær eldstaden i stova. Kjenner De denne turkingsmåten frå Dykkar bygd?
266. Kva kalla dei i tilfelle denne kassen (hære, harpe, hekk, hekke, terre)? Kva kjønn har det ordet som De kjenner (ein, ei eller eit)?
267. Var det berre korn eller berre malt eller begge deler dei turka slik?
268. Var dette den einaste eller vanlege måten å turka korn (ev. malt) på i Dykkar bygd,
269. eller var det berre einskilde som gjorde slik, og kva folk var i tilfelle det (husmenn og strandsitjarar, folk som sat på små gardar eller på gardar der dei avla lite korn),
270. eller var det berre visse kornslag som vart turka slik, og kva for kornslag var det (rug, korn som skulle malast til "kakemjøl")?
271. Kva var føremunen med å turka korn (ev. malt) slik?
272. Korleis var kassen laga? – Vi er mest interessert i å få vita korleis botnen var laga, om den var laga av parallelle trådar (som ei harpe), av strieduk, seilduk, duk voven av hestetagl, fin netting, blekkplate med holer i eller på annan måte. Skulle veggene vera laga av eit visst slag tre?
273. Kvar hang hæra, harpa, hekken eller terren? Korleis var den hengd opp (i snorer, spikra fast mellom takbjelkane eller på annan måte)? Kjenner De til at dei berre spikra seilduk mellom takbjelkane (utan karm)?
274. Kor mykje korn (ev. malt) kunne dei turka om gongen på denne måten?
275. Hadde dei noko sers namn på den mengda korn (ev. malt) som dei turka om gongen på denne måten?
276. Kor lang tid tok det før denne mengda korn (ev. malt) var turr?
277. Det kornet (ev. maltet) som var turka på denne måten, hadde det nokon sers eigenskap, og kva kalla dei det (t.d. terreturka)?

XII. Brya

278. Kjenner De til at dei har turka korn i ei brye i Dykkar bygd?
279. Kva kalla dei i tilfelle den brya dei nyttta til dette (turkebrye)?
280. Korleis var denne brya laga?
281. Kor stor var ho?
282. Skulle den helst lagast av eit visst slag tre, og kvifor?
283. Var dette den einaste eller den vanlege måten å turka korn på i Dykkar bygd?

284. eller var det berre einskilde som turka korn slik, og kven var i tilfelle det (husmenn og strandsitjarar, folk som sat på små gardar eller på gardar der dei avla lite korn),
285. eller var det berre visse kornslag dei turka slik? Kva kornslag var i tilfelle det, og kvifor turka dei då på denne måten?
286. Korleis gjorde dei når dei turka korn i brye? – Det vanlege tykkjest ha vore at dei la kornet i brya og så la varme steinar i kornet og rørte rundt. Kva rørte dei med?
287. Kvar heldt dei til med arbeidet?
288. Kvar og korleis vermde dei steinane?
289. Kor store var steinane?
290. Tok dei steinane med hendene, eller nytta dei ein reiskap til det? Korleis var denne reiskapen i tilfelle laga, og kva kalla dei den (steinelds-klipa)?
291. Kor mange steinar hadde dei oppi om gongen?
292. Kor mange gonger måtte dei ha varme steinar oppi kornet før det var turt?
293. Kor mykje korn kunne dei turka på ein gong i ei brye?
294. Hadde dei noko sers namn på den mengda korn som dei kunne turka på ein gong i ei brye?
295. Kor lang tid tok det før denne mengda korn var turr?
296. Kven var det som gjorde arbeidet, mannfolka eller kvinnfolka?
297. Det kornet som var turka på denne måten, hadde det nokon sers eigenskap og vart det nytta på nokon sers måte?
298. Då det vart slutt med å turka korn i brye, vart då brya tatt i bruk til noko anna, og i tilfelle kva?

XIII. Ymse andre måtar å turka korn eller malt på

299. Kjenner De til at dei i Dykkar bygd har turka malingskorn og/eller malt i sola?
300. Var det vanleg å turka kornet (ev. maltet) slik,
301. eller var det noko dei berre gjorde i serlege tilfelle?
302. Kvar la dei kornet (ev. maltet) som dei skulle turka i sola – på eit flatt berg, på steinheller, på eit stort seil eller klede?
303. Låg kornet ute om natta?
304. Kor lang tid tok det før kornet (ev. maltet) var turt?
305. Kjenner De til at dei har lagt kornet og/eller maltet på loftet over stova eller over fjøset og turka det der med den varmen som steig opp dit?

306. Vart det gjort for å få kornet heilt male-turt, eller var det berre førebels turking for å hindra at det tok skade under lagringa?
307. Kjenner De til at dei har turka korn og/eller malt i omnskista eller -skuffa i moderne omnar?
308. Var det vanleg å turka slik, eller var det noko dei berre gjorde i serlege tilfelle?